

چکیده نتایج طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوار شهری و روستایی سال ۱۳۹۵

دکتر جمیلت، نیروی کار و سرشماری
خردادماه ۱۳۹۶

مرکز آمار ایران

پیشگفتار

طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوار از سال ۱۳۴۲ در مناطق روستایی و از سال ۱۳۴۷ در مناطق شهری به اجرا درآمده است. از سال ۱۳۵۳ علاوه بر هزینه‌های خانوار، اطلاعات درآمد نیز گردآوری شد. هدف کلی طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوار، برآورد متوسط هزینه‌ها و درآمد یک خانوار شهری و یک خانوار روستایی در سطح کشور و استان‌ها است. این طرح امکان بررسی ترکیب هزینه و درآمد و چگونگی توزیع آن، شناخت الگوی مصرف خانوارها، ضریب اهمیت هر کالا در سبد مصرفی خانوارها، تعیین خط فقر و مطالعه در مورد نابرابری امکانات، درآمد و تسهیلات در خانوارها را فراهم می‌آورد.

طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوار سال ۱۳۹۵ بر اساس آمارگیری از ۱۸۸۰۹ خانوار نمونه در نقاط شهری و ۱۹۳۳۷ خانوار نمونه در نقاط روستایی کشور اجرا شده است.

نتایج تفصیلی این طرح شامل ۲۳۴ جدول در قالب ۲ نشریه به تفکیک شهری و روستایی توسط مرکز آمار ایران هر ساله منتشر شده و در اختیار علاقمندان، برنامه‌ریزان و پژوهشگران قرار می‌گیرد.

جامعه‌ی هدف این طرح شامل همه‌ی خانوارهای معمولی ساکن و گروهی در نقاط شهری یا روستایی است. این خانوارهای نمونه از ۳۸۷ شهرستان در مناطق شهری و از ۳۹۵ شهرستان در مناطق روستایی کل کشور^۱ انتخاب شده‌اند.

روش نمونه‌گیری، سه مرحله‌ای با طبقه‌بندی است که در ابتدا طبقه‌بندی حوزه‌های سرشماری و سپس انتخاب حوزه‌ها انجام می‌شود. در مرحله دوم بلوک‌های شهری و آبادی‌های روستایی انتخاب شده و در مرحله سوم خانوارهای نمونه انتخاب می‌شوند. تعداد نمونه با توجه به هدف طرح، برای برآورد متوسط هزینه و درآمد سالانه‌ی یک خانوار، بهینه شده است. برای دستیابی به برآوردها که معرف بهتری از کل سال باشند، نمونه‌ها بین ماه‌های سال برای آمارگیری، توزیع شده‌اند.

مرکز آمار ایران

^۱ براساس آخرین تقسیمات کشوری تا پایان سال ۱۳۹۵، کشور ایران از ۳۱ استان و ۴۲۹ شهرستان تشکیل یافته‌است.

۵ چکیده نتایج طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوارهای روستایی و شهری سال ۱۳۹۵

هزینه و درآمد خانوار در یک نگاه

۱- متوسط هزینه کل، خوراکی و دخانی و غیرخوراکی خالص و ناخالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی: ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ (هزار ریال)

شرح	۱۳۹۴		۱۳۹۵		رشد ۹۵ نسبت به ۹۴ (درصد)	
	خالص	ناخالص	خالص	ناخالص	خالص	ناخالص
شهری	هزینه کل	۲۶۲,۳۹۷	۲۶۷,۵۱۶	۲۸۴,۸۲۰	۲۸۹,۶۱۰	۸/۳
	هزینه‌های خوراکی و دخانی	۶۲,۴۳۱	۶۲,۴۳۱	۶۶,۶۳۶	۶۶,۶۳۶	۶/۷
	هزینه‌های غیرخوراکی	۱۹۹,۹۶۷	۲۰۵,۰۸۵	۲۱۸,۱۸۵	۲۲۲,۹۷۴	۸/۷
روستایی	هزینه کل	۱۴۶,۹۸۳	۱۴۸,۹۸۱	۱۵۶,۹۰۷	۱۵۸,۷۴۱	۶/۶
	هزینه‌های خوراکی و دخانی	۵۷,۷۷۸	۵۷,۷۷۸	۵۹,۷۶۹	۵۹,۷۶۹	۳/۴
	هزینه‌های غیرخوراکی	۸۹,۲۰۵	۹۱,۲۰۳	۹۷,۱۳۸	۹۸,۹۷۲	۸/۵

۲- درآمد سالانه یک خانوار شهری و روستایی: ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ (هزار ریال)

شرح	۱۳۹۴	۱۳۹۵	رشد ۹۵ نسبت به ۹۴ (درصد)
شهری	۲۷۸,۸۷۲	۳۱۷,۲۱۰	۱۳/۷
روستایی	۱۶۱,۰۳۸	۱۷۶,۸۶۶	۹/۸

۳- ضریب جینی سالانه یک خانوار شهری، روستایی و کل کشور: ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

شرح	۱۳۹۴	۱۳۹۵
کل کشور	۰/۳۹	۰/۳۹
شهری	۰/۳۷	۰/۳۷
روستایی	۰/۳۴	۰/۳۴

انواع هزینه‌های یک خانوار شهری و روستایی

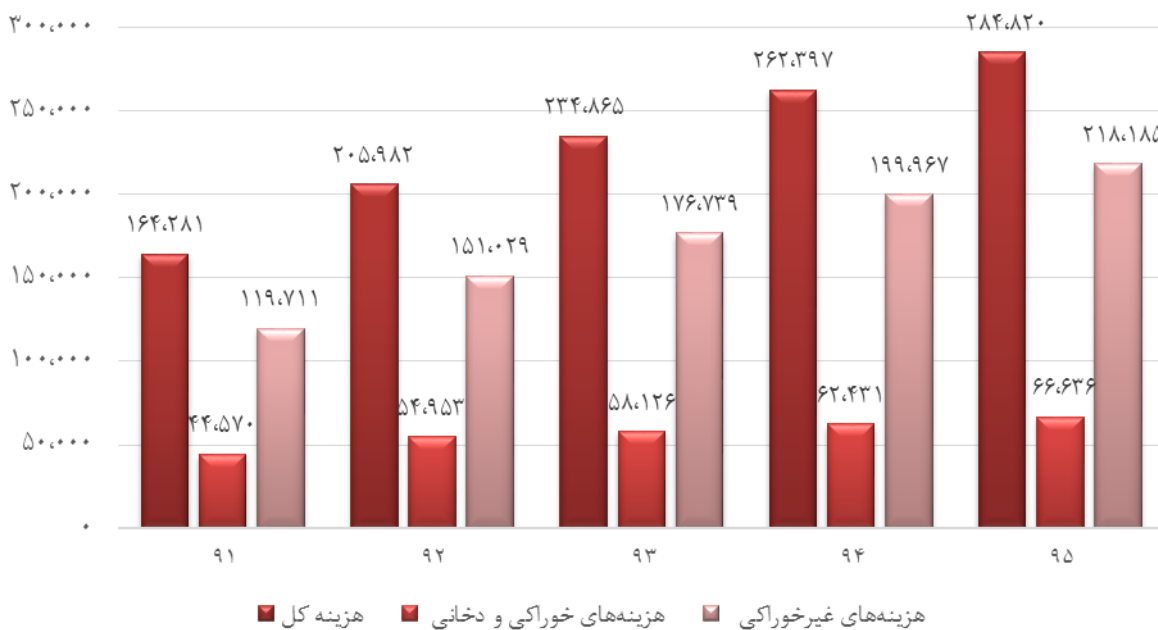
در سال ۱۳۹۵ خانوارهای شهری ایران سالانه به‌طور میانگین ۲۸۴،۸۲۰ هزار ریال برای خرید و بهره‌مندی از کالاها و خدمات مصرفی هزینه کرده‌اند. این مبلغ رشدی مثبت برابر با ۸/۵ درصد نسبت به نتایج به‌دست آمده از این طرح در سال گذشته نشان می‌دهد.

میانگین هزینه‌ی خانوارهای روستایی در این سال برابر با ۱۵۶،۹۰۷ هزار ریال است. که از رشد مثبت ۶/۸ درصدی نسبت به سال گذشته خبر می‌دهد.

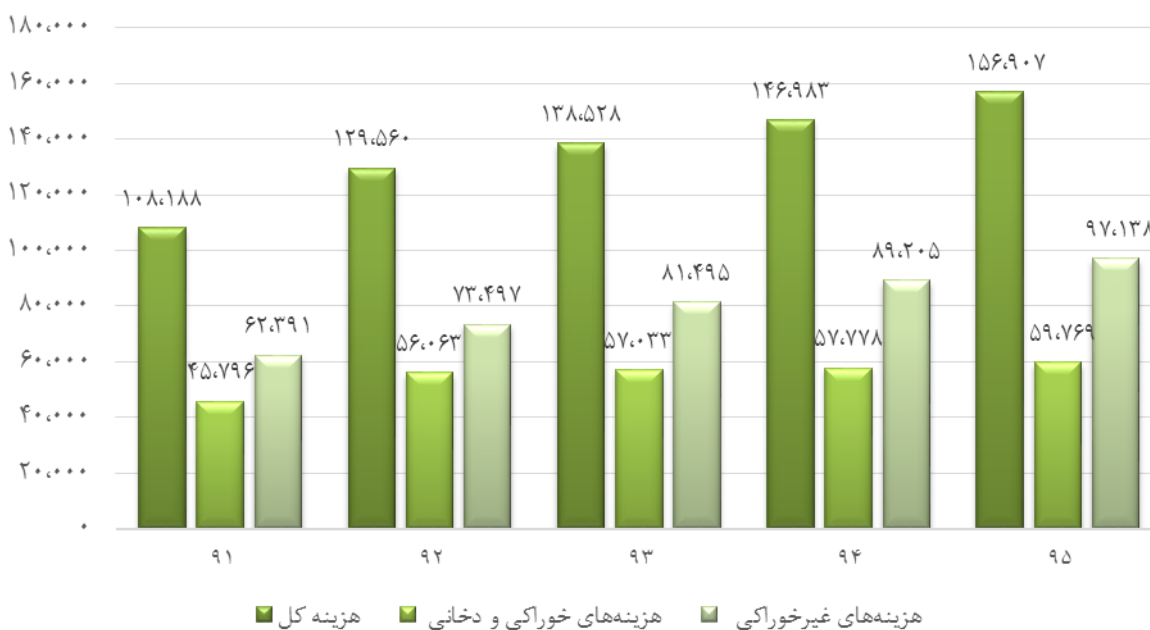
۳- متوسط هزینه کل، خوراکی و دخانی و غیرخوراکی خالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی: ۹۵-۱۳۹۱

(هزار ریال)						
شرح	شهری			روستایی		
	هزینه کل	هزینه‌های خوراکی و دخانی	هزینه‌های غیرخوراکی	هزینه کل	هزینه‌های خوراکی و دخانی	هزینه‌های غیرخوراکی
۱۳۹۱	۱۶۴،۲۸۱	۴۴،۵۷۰	۱۱۹،۷۱۱	۱۰۸،۱۸۸	۴۵،۷۹۶	۶۲،۳۹۱
۱۳۹۲	۲۰۵،۹۸۲	۵۴،۹۵۳	۱۵۱،۰۲۹	۱۲۹،۵۶۰	۵۶،۰۶۳	۷۳،۴۹۷
رشد ۹۲ نسبت به ۹۱ (درصد)	۲۵/۴	۲۳/۳	۲۶/۲	۱۹/۸	۲۲/۴	۱۷/۸
۱۳۹۳	۲۳۴،۸۶۵	۵۸،۱۲۶	۱۷۶،۷۳۹	۱۳۸،۵۲۸	۵۷،۰۳۳	۸۱،۴۹۵
رشد ۹۳ نسبت به ۹۲ (درصد)	۱۴/۰	۵/۸	۱۷/۰	۶/۹	۱/۷	۱۰/۹
۱۳۹۴	۲۶۲،۳۹۷	۶۲،۴۳۱	۱۹۹،۹۶۷	۱۴۶،۹۸۳	۵۷،۷۷۸	۸۹،۲۰۵
رشد ۹۴ نسبت به ۹۳ (درصد)	۱۱/۷	۷/۴	۱۳/۱	۶/۱	۱/۳	۹/۵
۱۳۹۵	۲۸۴،۸۲۰	۶۶،۶۳۶	۲۱۸،۱۸۵	۱۵۶،۹۰۷	۵۹،۷۶۹	۹۷،۱۳۸
رشد ۹۵ نسبت به ۹۴ (درصد)	۸/۵	۶/۷	۹/۱	۶/۸	۳/۴	۸/۹

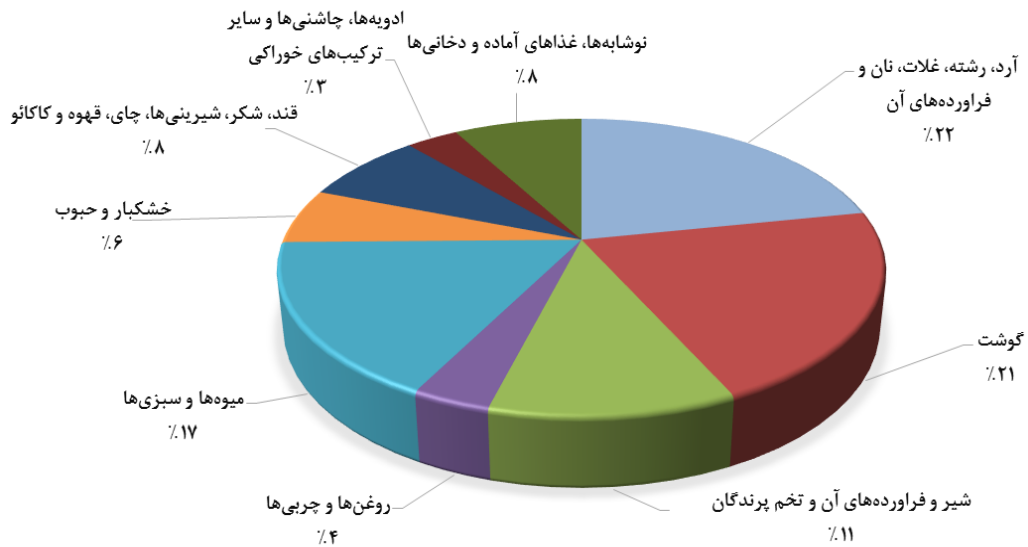
نمودار ۱- انواع هزینه‌ی یک خانوار شهری سال ۹۵-۱۳۹۱

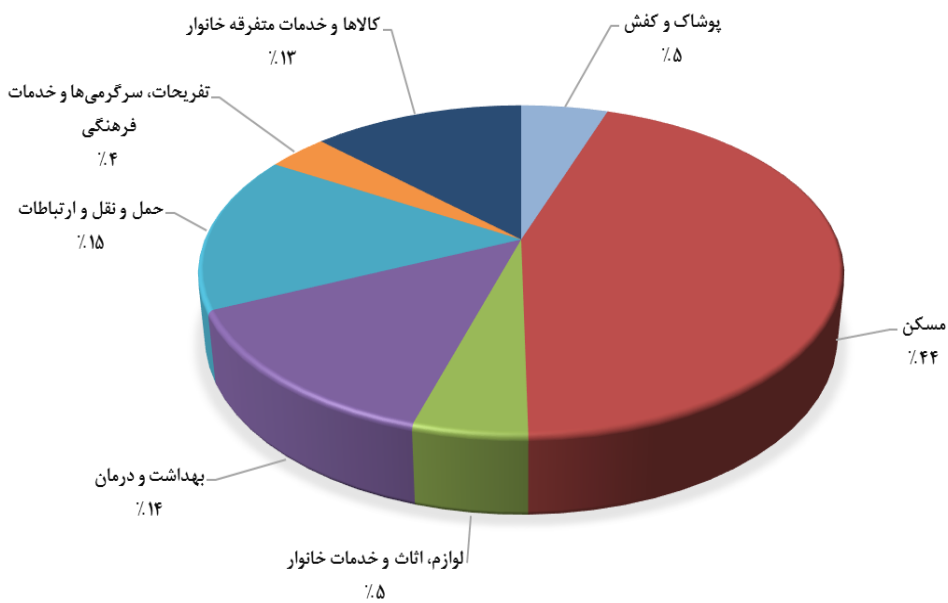
نمودار ۲- انواع هزینه‌ی یک خانوار روستایی سال ۹۵-۱۳۹۱

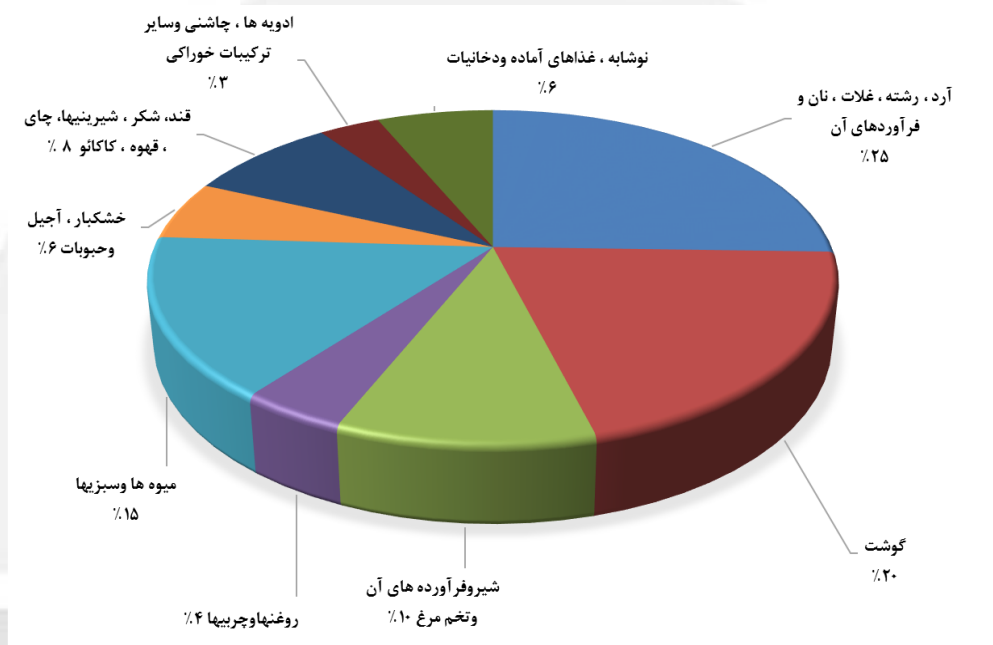
نمودار ۳- ترکیب انواع هزینه‌های خوراکی و دخانی یک خانوار شهری سال ۱۳۹۵

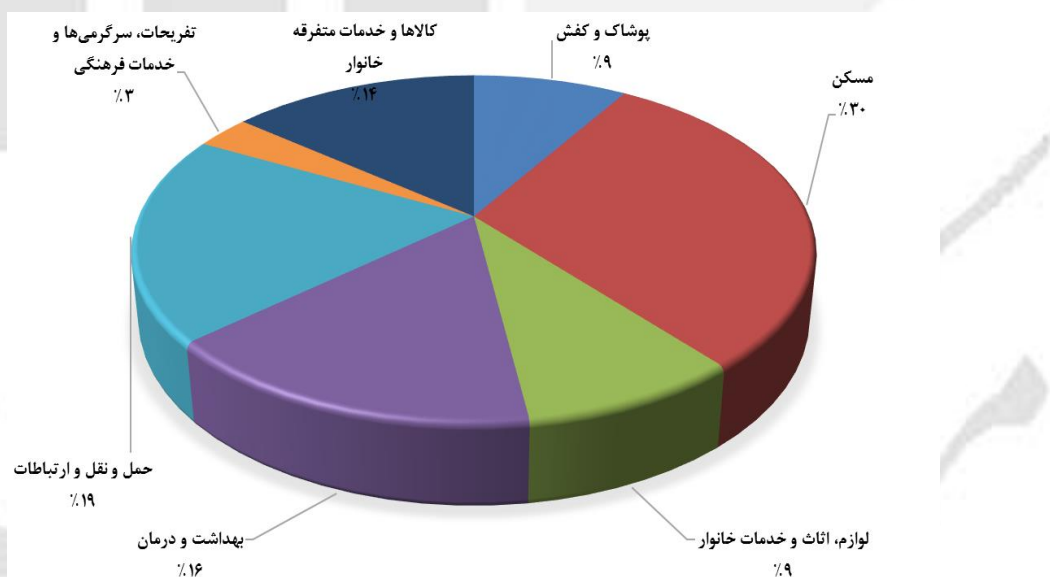
نمودار ۴- ترکیب انواع هزینه‌های غیرخوراکی یک خانوار شهری سال ۱۳۹۵

نمودار ۵- ترکیب انواع هزینه‌های خوراکی و دخانی یک خانوار روستایی سال ۱۳۹۵

نمودار ۶- ترکیب انواع هزینه‌های غیر خوراکی یک خانوار روستایی سال ۱۳۹۵

انواع درآمدهای یک خانوار شهری و روستایی

براساس نتایج بدست آمده در سال ۱۳۹۵ متوسط درآمد سالانه‌ی یک خانوار شهری ۳۱۷،۲۱۰ هزار ریال و یک خانوار روستایی ۱۷۶،۸۶۶ هزار ریال بوده است که به ترتیب نسبت به سال قبل، ۱۳/۷ درصد و ۹/۸ درصد افزایش داشته است. در این سال درآمد از مشاغل مزد و حقوق‌بگیری، درآمد از مشاغل آزاد کشاورزی و غیرکشاورزی و درآمد متفرقه در سطح شهری به ترتیب به میزان ۱۳/۵، ۱۸/۷ و ۱۲/۳ درصد رشد داشته است. همچنین درآمد از مشاغل مزد و حقوق‌بگیری، درآمد از مشاغل آزاد کشاورزی و غیرکشاورزی و درآمد متفرقه در سطح روستایی به ترتیب به میزان ۱۰/۵، ۸/۷ و ۱۷/۰ درصد داشته است. سهم هریک از منابع درآمدی در کل درآمد شهری به صورت ۳۳/۳ درصد از مشاغل مزد و حقوق‌بگیری، ۱۷/۰ درصد از مشاغل آزاد کشاورزی و غیرکشاورزی و ۴۹/۷ درصد از منابع متفرقه و سهم هریک از منابع درآمدی در کل درآمد روستایی به صورت ۳۰/۳ درصد از مشاغل مزد و حقوق‌بگیری، ۳۱/۱ درصد از مشاغل آزاد کشاورزی و غیرکشاورزی و ۳۸/۵ درصد از منابع متفرقه است.

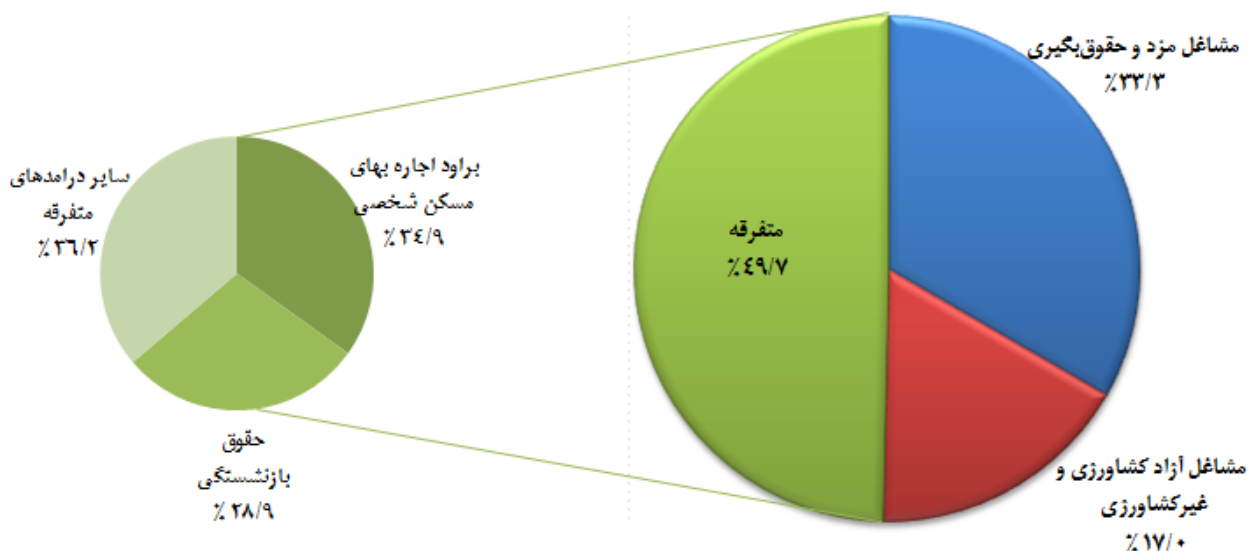
۴- درآمد کل سالانه یک خانوار شهری و روستایی: ۱۳۹۵-۱۳۹۱ (هزار ریال)

روستایی		شهری		سال
رشد (درصد)	درآمد کل	رشد (درصد)	درآمد کل	
۲۷/۰	۱۰۱،۲۸۱	۲۸/۳	۱۶۷،۲۴۱	۱۳۹۱
۱۹/۶	۱۲۱،۰۹۱	۲۲/۳	۲۰۴،۵۴۹	۱۳۹۲
۱۴/۸	۱۳۹،۰۵۱	۱۸/۰	۲۴۱،۳۱۸	۱۳۹۳
۱۵/۸	۱۶۱،۰۳۸	۱۵/۶	۲۷۸،۸۷۲	۱۳۹۴
۹/۸	۱۷۶،۸۶۶	۱۳/۷	۳۱۷،۲۱۰	۱۳۹۵

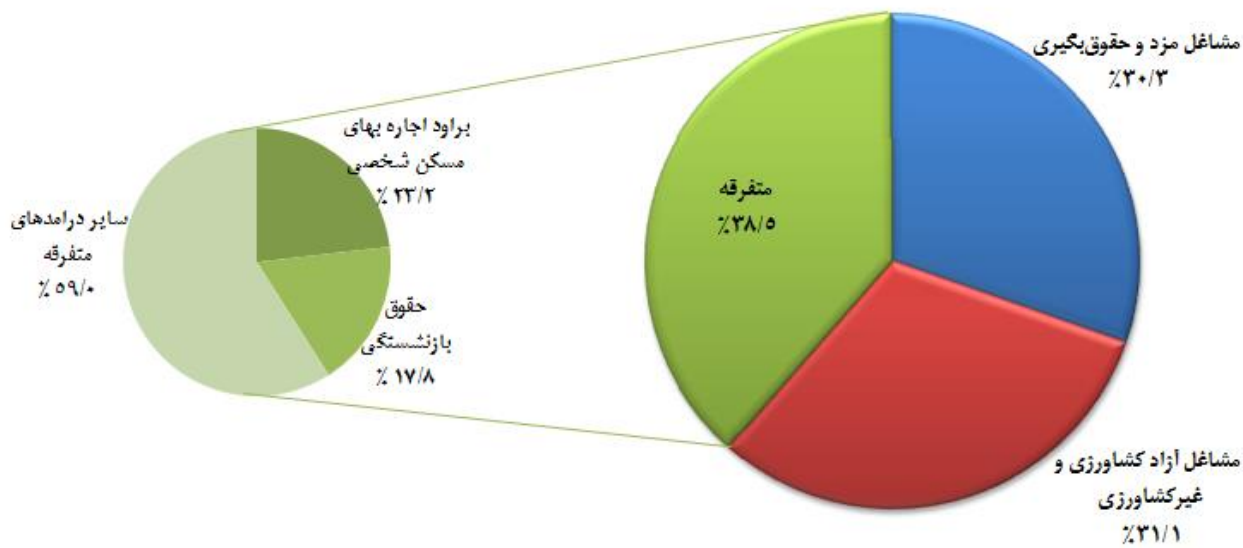
۷- نمودار ۷- درآمد سالانه یک خانوار شهری و روستایی سال های ۹۵-۱۳۹۱

نمودار ۸- ترکیب درآمد^۱ کل یک خانوار شهری سال ۱۳۹۵ (درصد)

نمودار ۹- ترکیب درآمد کل یک خانوار روستایی سال ۱۳۹۵ (درصد)

^۱ درآمد خانوار از سه بخش درآمد حاصل از مشاغل مزد و حقوق‌بگیری، مشاغل آزاد کشاورزی و غیرکشاورزی، و متفرقه تشکیل شده است. درآمد متفرقه خانوار خود از چندین منبع شامل حقوق بازنشستگی، برآورد اجاره بهای مسکن شخصی، و سایر منابع نظیر یارانه، کمک هزینه تحصیلی و ... تشکیل شده است.

هزینه و درآمد یک خانوار شهری و روستایی در ۳۱ استان
سال ۱۳۹۵

مرکز آمار ایران

۵- هزینه و درآمد کل یک خانوار شهری و روستایی در سال ۱۳۹۵ (هزار ریال)

روستایی		شهری		استان
درآمد کل	هزینه کل	درآمد کل	هزینه کل	
۱۷۶,۸۶۶	۱۵۶,۹۰۷	۳۱۷,۲۱۰	۲۸۴,۸۲۰	کل کشور.....
۲۳۴,۲۰۱	۱۹۳,۶۶۷	۳۰۶,۲۱۷	۲۴۸,۵۶۷	آذربایجان شرقی.....
۱۴۹,۷۲۷	۱۴۱,۱۸۰	۲۱۹,۱۷۵	۱۸۶,۲۷۰	آذربایجان غربی.....
۱۸۲,۳۱۵	۱۵۴,۳۶۵	۲۲۱,۰۸۹	۲۰۴,۲۹۲	اردبیل.....
۱۶۶,۰۰۲	۱۸۱,۲۰۵	۲۶۴,۰۴۲	۲۷۶,۵۴۵	اصفهان.....
۲۴۹,۸۹۹	۲۰۴,۸۴۳	۳۳۴,۰۳۳	۲۸۸,۰۸۵	البرز.....
۱۶۳,۸۰۳	۱۳۱,۳۱۵	۲۷۲,۷۲۷	۲۶۰,۹۰۶	ایلام.....
۱۹۷,۸۷۶	۱۷۶,۰۹۴	۲۹۴,۴۷۷	۲۴۴,۸۶۹	بوشهر.....
۲۳۳,۳۲۵	۱۹۹,۹۶۰	۴۴۳,۶۰۳	۴۱۴,۶۴۱	تهران.....
۲۱۸,۶۷۱	۲۰۳,۴۵۲	۳۳۵,۵۲۱	۳۰۴,۸۳۲	چهارمحال و بختیاری..
۱۳۶,۳۳۷	۱۰۰,۲۳۲	۲۲۷,۶۴۴	۱۸۴,۸۷۹	خراسان جنوبی.....
۱۳۲,۳۰۸	۱۵۵,۸۲۰	۲۷۳,۱۲۹	۲۴۳,۳۵۹	خراسان رضوی.....
۱۳۶,۰۴۶	۱۲۷,۱۴۳	۲۷۹,۷۹۳	۲۳۱,۷۳۷	خراسان شمالی.....
۲۰۶,۴۰۵	۱۷۹,۴۸۲	۳۲۴,۶۹۵	۲۷۸,۲۶۷	خوزستان.....
۱۹۰,۴۲۷	۱۴۱,۵۴۰	۲۳۳,۹۶۲	۲۰۷,۴۳۷	زنجان.....
۱۶۳,۴۸۴	۱۳۸,۱۸۶	۲۴۳,۱۲۴	۱۸۲,۱۴۱	سمنان.....
۸۷,۷۴۳	۸۵,۸۷۵	۲۳۳,۷۲۹	۱۹۲,۶۰۱	سیستان و بلوچستان...
۱۸۱,۰۵۰	۱۷۰,۹۸۸	۳۱۱,۳۷۲	۲۸۲,۵۰۹	فارس.....
۲۱۶,۹۶۱	۱۸۷,۵۶۴	۲۷۴,۴۹۲	۲۴۴,۲۶۱	قزوین.....
۱۹۳,۹۸۴	۱۳۳,۵۵۸	۲۹۴,۷۳۸	۲۴۱,۱۳۶	قم.....
۱۵۸,۷۴۰	۱۶۰,۷۲۰	۲۲۱,۷۹۸	۲۱۰,۴۹۷	کردستان.....
۱۲۲,۰۶۹	۹۴,۰۶۳	۲۱۳,۸۹۱	۱۶۳,۰۵۶	کرمان.....
۱۵۲,۹۹۶	۱۷۴,۱۷۳	۲۴۱,۱۱۴	۲۳۶,۷۳۶	کرمانشاه.....
۱۶۹,۵۵۶	۱۴۴,۱۷۷	۲۵۰,۸۱۱	۲۴۱,۴۷۸	کهگیلویه و بویراحمد...
۱۶۴,۷۱۸	۱۲۷,۸۲۰	۲۵۱,۶۳۳	۲۱۱,۹۰۵	گلستان.....
۱۹۴,۲۷۵	۱۵۱,۰۹۳	۳۲۸,۶۶۵	۲۸۵,۳۷۵	گیلان.....
۱۶۵,۹۷۰	۱۳۹,۸۳۸	۲۵۵,۸۵۸	۲۱۲,۴۸۴	لرستان.....
۲۸۳,۹۰۳	۲۱۷,۴۵۱	۳۷۷,۲۵۹	۲۹۷,۲۴۸	مازندران.....
۱۵۸,۵۶۰	۱۵۰,۷۶۴	۲۵۲,۰۵۵	۲۲۹,۲۶۶	مرکزی.....
۱۵۱,۸۴۹	۱۳۷,۴۹۴	۳۰۷,۸۸۰	۲۵۴,۳۲۵	هرمزگان.....
۱۶۲,۳۲۹	۱۵۸,۶۷۳	۲۵۵,۲۶۶	۲۶۶,۳۵۱	همدان.....
۲۰۸,۱۳۴	۱۹۵,۴۰۱	۳۰۳,۱۶۷	۲۳۸,۸۳۱	یزد.....

تعاریف و مفاهیم

هزینه ناخالص:

ارزش ریالی کالاها و خدماتی است که توسط خانوار برای خود، خانوارهای دیگر، سازمان‌های دولتی و غیردولتی صرف می‌شود و شامل دو دسته مصرفی و غیرمصرفی است. پس انداز، وام، بازپرداخت وام و پرداخت برای سایر معاملات مالی در هزینه خانوار منظور نمی‌شود.

هزینه خالص:

در این طرح در صورتی که از هزینه‌های خانوار، ارزش فروش دست دوم کالاها کسر شود «هزینه خالص خانوار»، در غیراین صورت «هزینه ناخالص خانوار» می‌باشد.

درآمد:

درآمد خانوار وجوه و ارزش ریالی کالاها و خدماتی است که در برابر کار انجام شده یا سرمایه به کار افتاده و یا از طریق منابع دیگر (حقوق بازنشستگی، درآمد حاصل از دارایی‌ها، دریافتی‌های انتقالی و ...) به مجموع اعضای خانوار تعلق می‌گیرد. دریافتی‌های انتقالی از مؤسسات و نهادها از قبیل خسارات دریافتی از بیمه، درآمد متفرقه خانوار منظور می‌شود. دریافتی‌های انتقالی خانوار وجوهی است که از موسسه‌ها، نهادها، سازمان‌های عمومی، خصوصی، اجتماعی، خیریه و خانوارهای دیگر (نظیر کمک‌ها، اعانات، کمک هزینه‌ها و ...) به خانوار تعلق می‌گیرد.

ضریب جینی^۱:

یکی از شاخص‌های سنجش نابرابری درآمد جامعه، ضریب جینی است. ضریب جینی عددی است بین صفر و یک (یا صفر و صد درصد) که در آن صفر به معنی توزیع کاملاً برابر درآمد یا ثروت و یک به معنای نابرابری مطلق در توزیع است.

نسبت پراکندگی (نابرابری):

این نسبت متوسط هزینه‌های ثروتمندترین افراد را به فقیرترین افراد اندازه‌گیری می‌کند. برای محاسبه آن می‌توان از دهک یا پنجک استفاده نمود. به عبارتی این شاخص نسبت متوسط هزینه ده درصد ثروتمندترین به ده درصد فقیرترین افراد را نشان می‌دهد. نسبت پراکندگی به صورت زیر محاسبه می‌شود^۲:

$$q_i^j = \frac{\text{متوسط هزینه‌های دهک‌های بالایی } i}{\text{متوسط هزینه‌های دهک‌های پایینی } j}$$

^۱- Gini Coefficient

^۲- Introduction to Poverty Analysis, World Bank (2005).